

Úplněné divadlo,
Veselí nad Moravou:
Nepravá tvář

Loutkářská Chrudim

V českém jazyku mají mnohé mestá iný rod ako v slovenčine. Známym príkladom je „tá Paříž“, ale rovnako je na tom aj Chrudim.

Loutkářská Chrudim je ženského rodu. Celoštátna prehliadka ochotníckych bábkarských súborov sa v tomto meste v Pardubickom kraji konala už sedemdesiatykrát. Azda mi bude odpustené, že pri písaní o nej nebudem používať odtlačito znejúci preklad Bábkarský Chrudim.

LENKA DZADÍKOVÁ | teatrologička • FOTO | Ivo Mičkal

Okrem prekladania textu do iných jazykov môžeme niečo prekladať na iný dátum. Snaha o zastavenie šírenia nového druhu koronavírusu bola v uplynulých mesiacoch dôvodom na preloženie alebo dokonca úplné zrušenie nespočetného množstva akcií. Vďaka veľkému odhodlaniu organizátorov z NIPOS-ARTAMA, Spolku pre vydávanie časopisu Loutkář a mesta Chrudim sa celosvetová pandémia covidu-19, ktorá narušila kontinuitu mnohých kultúrnych podujatí, Loutkářskej Chrudimi nedotkla. Minuloročná aj tohtoročná prehliadka sa zmestili medzi jednotlivé pandemické vlny a uvoľnenie opatrení ich umožnilo realizovať v tradičnom, rozsiahlom formáte.

Loutkářská Chrudim nemá na Slovensku pendanta. Celoštátna prehliadka amatérskeho bábkarstva v rozsahu, v akom sa každoročne koná, je v našom kontexte len ťažko predstaviteľná. V čase existencie Československa sa na nej zúčastňovali i slovenské súbory, na začiatku deväťdesiatych rokov sa z programu, pochopiteľne, vytratil.

Prehliadka má špecifickú a jedinečnú atmosféru vďaka dátumu svojho konania – prvý týždeň letných prázdnin. Je otvorená jednotlivcom rôzneho veku, súborom i celým rodinám, má bohatú ponuku sprievodných programov, koncertov, no i aktivít pre deti. Počas dopoludní sa intenzívne pracuje na seminároch.

Ich ponuka je široká. Tento rok boli tri určené mladým od 7 do 17 rokov, dva rodičom s deťmi a viaceré dospelým, ktorí v nich mohli zdokonaľovať svoje zručnosti v oblasti fotografie, storytellingu, scénografie, hlasového prejavu, dramaturgie, ale aj site-specific tvorbe. Zahraniční lektori viedli workshopy o technikách tieňového divadla a o práci s pulcinellom, postavou tradičného talianskeho maňuškového divadla.

Popoludní sa konajú predstavenia hlavného programu, teda neprofesionálnych súborov, ktoré sa postupovými prehliadkami prepracovali až na celoštátnu. Každý rok ich býva v programe viac než dvadsať. Na 70. ročníku však mali menšie zastúpenie. Ponuku doplnil open program zostavený z inscenácií zriaďovaných a nezávislých profesionálnych divadiel. Keďže šlo o jubilejný ročník, do programu organizátori zaradili aj amatérske súbory so staršími inscenáciami, ocenenými na minulých ročníkoch.

Covidová komornosť

V hlavnom programe bolo deväť inscenácií. Samotná ich existencia a prítomnosť na prehliadke sú dôkazom veľkého odhodlania tvorcov a tvorkýň. Vznikali v čase zákazu združovania ľudí ako prevencie šírenia nového druhu koronavírusu, v čase zatvorených ZUŠ-iek a postupových prehliadok realizovaných len pred porotou alebo pomocou zaslaných videozáznamov. Pre viaceré súbory boli predstavenia na Chrudimí prvými, ktoré sa konali pred divákmi.

Najviac účinkujúcich na javisku bolo osem, aj to len v jednom prípade. Prevládali inscenácie s troma hercami a sólové výstupy. Deväť inscenácií je malá vzorka na to, aby sme pomenovali trendy v súčasnom ochotníckom českom bábkarstve. Môžeme konštatovať, že súbory neinscenovali žiaden pôvodný dramatický text. Išlo o dramaturgiu alebo vlastnú autorskú tvorbu a zastúpená bola aj poézia. Medzi použitými bábkami absentovali marionety, najviac bolo manekýnov a totemových bábok.

Detský adresát spájal inscenácie Zimní vzpomínka (Divadelní klub školka, Most) a Nepravá tvář (Úplněnáhé divadlo, Veselí nad Moravou). Prvá inscenácia vznikla na námety knihy Daisy Mrázkovéj Můj medvěd Flóra a je určená divákovi od troch rokov. Tomu zodpovedali jednoduché inscenačné prostriedky, bábky a rekvizity inšpirované detskou hrou a hračkami. Súbor sa doteraz venoval predovšetkým činohernej tvorbe. Na inscenácii Zimní vzpomínka bolo badať začiatočnicke problémy s animovaním bábok, no aj s niektorými nevyjasnenými dramaturgickými otázkami. Neisto potom pôsobila interaktívnosť inscenácie, ale aj nesúrodosť výtvarnej stránky. Nepravá tvář bola „najľudnatejšou“ inscenáciou prehliadky. Realizovalo ju šesť bábkohercov a dvaja hudobníci. Inscenovali egyptskú rozprávku podľa predlohy Marcely Kohoutovej. Jej najvýstižnejším prívlastkom je konvenčná. Súbor mladých ľudí neexperimentoval v obsahu ani vo forme a výsledkom je kompaktná a zrozumiteľná inscenácia pre deti od päť rokov. Jej veľkým plusom je kvalitná hudobná zložka – naživo interpretovaná na viacerých hudobných nástrojoch.

Dve režisérky mali na prehliadke po dve inscenácie. Pedagogička zo ZUŠ F. A. Šporka Jaroměř Jarka Holasová realizovala so študentmi hororový príbeh s ľudovými motívami Míchat v hrncích. Je to príbeh o mladých dievčatách miznúcich v lese po ceste „k muzike“.

Ukáže sa, že deviantom a vrahom je otec hlavnej hrdinky. Jedným z hracím priestorov bola drevená doska, ktorú animátor a animátorky držali v rukách a na nej vodili totemové bábky. Hoci režisérka sčasti využíva veľký potenciál takto uchopenej práce so scénou, nevyčerpala ho úplne. Stále tu ostal priestor na využitie pocitu nestability, možnosti nakláňania, pádu, presunu...

Herecky vyzretejšia bola inscenácia Hra o duši inšpirovaná rozprávkou bratov Grimmovcov Bezruká dívka. Strešným výtvarným motívom sa stala keramická dielňa – postavy zosobňovali keramické výrobky, ktoré zároveň postavu charakterizovali – pokladnička, váza, svietnik, pohár na hádzanie kockami. Krutý motív o tom, že otec odťme dcére obe ruky, aby sa zachránil pred diablom, dokázal súbor spracovať bábkarsky aj činoherne. Silným prvkom potom bolo, ako herečka zbavená možnosti použiť končatiny animovala bábku posúvaním pomocou hlavy – tváre.

Dlhoročnou súčasťou českého bábkarského diania je aj výtvarníčka, poetka a bábkarka Hana Voříšková z Chocne. V inscenácii Haló, chci ven! hovorila o strachu. Napísala príbeh o dvoch vtákoch. Chodia si spolu zalievať a potom sa vracajú do svojich domčekov. Jedného z nich však „jeho človek“ v strachu o neho zamkne a na ďalší let už nepustí. Vták zomiera. Mikropříbeh vtáčích bratov zobrazuje Hana Voříšková spôsobom, ktorý už môžeme nazvať ako jej štýl, jej bábkarskú prácu. Ide o animovanie plošných papierových bábok, ale aj ďalších komponentov vyrobených z papiera. V tomto prípade ich dopĺňajú vtáčie pierka, a to všetko na pieskovom podloží. Hana Voříšková s nimi pracuje prirodzene, v jej pohyboch nie je falošná obradnosť. Vďaka symbióze kvalitných piesňových textov Hany Voříškovovej a klavírnej hudby Tomáša Mohra v jeho až uhrančivej interpretácii vznikla silná hudobná zložka javiskového diela.

Dramaturgicky jednoznačnejším však bolo Voříškového dielo Přesýpaní. Jeho slovesným základom je poetická tvorba samotnej bábkarky, animovaným materiálom pšenica. Osemnásťminútová sólová inscenácia sa vo forme dotýka performancie, divadla poézie i bábkového divadla, v obsahu je to lyrická ženská výpoveď.

Prehliadku doplnili ešte tri sólové inscenácie ckd (Osamocená, Hradec Králové), Kramářská píseň: O starých dívkách (Vozichet – J. Polanská a A. Štěpánová, Jablonec nad Nisou), O modrém hrnci, kteří rád varil rajskou omáčku (MaMaMa, Mračov). Šlo o krátke monodrámy trvajúce do pätnásť minút. Spája ich ešte dostatočný priestor na herecké aj režijné precizovanie. Byť na javisku sám či sama je náročná úloha. Každý problém inscenácie je v divadle jedného herca viditeľnejší.

Loutkářská Chrudim je nesúťažná. Porota však môže oceniť jednotlivé zložky diela či inscenátorov. V roku 2021 ceny získali Hana Voříšková a Tomáš Mohr za hudobno-poetický vklad v inscenácii Haló, chci ven!, súbor Convinium zo ZUŠ F. A. Šporka Jaroměř za inscenáciu Hra o duši, Úplněnáhé divadlo z Veselí nad Moravou za kolektívnu prácu na inscenácii Nepravá tvář a Hana Voříšková za osobitú výtvarno-poetickú výpoveď v inscenácii Přesýpaní.

Sedemdesiat neprerušených rokov prehliadky ochotníckeho bábkového divadla je unikát. Mení sa poetika, menia sa tvorcovia (hoci niektorí pretrvávajú aj desaťročia), témy, prístupy, ale bábkové divadlo ostáva. A to aj v čase svetovej pandémie. •

JAVISKO

časopis pre amatérske divadlo a umelecký prednes | www.nocka.sk

DIVADELNÁ DRAMATURGIA

Škrtať či neškrtať,
kto mi odpovie?

ANDREJ ŠKVARO

Režisér s citom
a tvorivými ambíciami

ZUŠ V ČASE PANDÉMIE

Prišli o žiakov alebo si
k nim našli iné cesty?

NÁRODNÉ
OSVETOVÉ
CENTRUM

451 | august 2021 • 2,50 €

PRIATEĽ
ALEBO NEPRIATEĽ?

AUTORSKÝ ZÁKON JE PRE NÁS

PRAMENE

Výber hry je tou
najťažšou úlohou

Dominika Moravčíková

17 : TELO MLIEKA.

tiež som kedysi bola dieťaťom. umývala som sa v riečnej vode : na miestach, kde chaluhy nerastú : prala svoje šaty slabými rukami : babrala sa v riečnom bahne : chytala za krídla vysušené motýle : brala si do úst dážďovky.

z detstva si pamätám na divoké jablko, ktoré som ešte čerstvé odtrhla v zime : prehltla vysušený list a stonku, aj jeho chorobu : čiernu jaskyňu vnútri : s vírom akýchsi ešte živých bytostí.

naša krava bola podľa matky začarovaná. mlieko malo pachuť ihličia : bolo zvláštne tuhé a modrasté. deti po ňom rástli pomaly a dospelým starla koža. niektorí vraveli, že za to mohol náš žľab : že ten je zakliaty.

všetci sme biedni a neduživí : máme slabé zuby a tvrdé srdcia. hovorili nám, že duša rastie z modlitby a telo zo slnka a mlieka. predstavovala som si, že keď vyrastiem, rukami dočiahnem na nebo : ohnem ho, pretrhnem a spustím dážď :

lenže ostala som nízka, roztrasená a neporiadna : ako naše mlieko.

krava, z ktorej pijeme, predurčuje dĺžku života a hrúbku kostí. muž v katovskej čiapke tadiaľto chodí každý mesiac, pretože pri zlom mlieku telá hnijú zaživa a choroba odkusuje zo svalov :

a čo je napadnuté chorobou : to treba odseknúť.

Báseň vybrala Renata Jurčová,
zdroj Deti Hamelnu 2020,
vydavateľstvo Skalná ruža

Obsah

- 04** **BÁSEŇ ČÍSLA**
Dominika Moravčíková: 17 : Telo mlieka
- 08** **TÉMA ČÍSLA**
Text ako nakopnutie alebo prvá úloha dramaturgie
- 11** Text a jeho možné úpravy
- 12** Dramaturgia v divadle poézie
- 16** Dramaturgia detských divadiel
- 44** Z histórie starovekého divadelného marketingu
- 46** 5 + 1 tip, ako začať s propagáciou ochotníckeho súboru
- 05** **ROZHOVOR**
Henrieta Gábrišová, knižnica NOC
- 18** Jana Vozárová, Zuzana Kmecová, Ľubica Višňovská, LITA
- 22** Andrej Škvaro, divadelný režisér
- 30** Matej Moško, programový riaditeľ Scénickej žatvy
- 56** Jan Julínek, programový riaditeľ Jiráskovho Hronova
- 26** **FESTIVALY, PREHLIADKY, SÚŤAŽE**
Festival seniorského a ľudového divadla Stanislava Chrena
- 28** Loutkářská Chrudim
- 31** **MALÝ REPERTOÁR**
Peter Scherhauser: Bratislava – Berlín – Covid
- 40** **METODICKÉ LISTY**
Kreatívne možnosti manažmentu divadla
- 48** **Z DEJÍN REGIÓNŮV**
História detského divadla v Liptovskom Mikuláši
- 54** **ZA HRANICU**
Slovenské vojvodinské divadlo
- 58** **ZO ŽIVOTA DIVADELNÍKA**
Ako si ZUŠ-ky poradili s dištančným vzdelávaním
- 61** Slovné spojenie
- 62** **SPOMIENKY**
Odišiel prof. Jan Císař
- 63** Vzácná osobnosť Viliam Turčány
- 64** **VÝROČIA**
Divadlo v Belej-Duliciach si pripomína 100. výročie
- 65** Divadlo v Močenku slávi storočnicu!
- 66** **DO KNIŽNICE**
Dejiny slovenskej dramatiky bábkového divadla
- 66** Politické divadlo Falka Richtera

JAVISKO 2/2021 | Ročník LIII. | Periodicita: 3× ročne | Vyšlo: august 2021 | Cena: 2,50 €
Vydavateľ: Národné osvetové centrum | Námestie SNP 12 | 812 34 Bratislava | IČO: 164 615 | press@nocka.sk
Vedúca vydania: Alexandra Žilavá | Šéfredaktor: Jakub Molnár | Redakčná rada: Jaroslava Čajková, Katarína Mišíková Hitzingerová, Renata Jurčová, Jozef Krasula, Lucia Lasičková, Matej Moško, Alexandra Štefková | Na čísle spolupracovali: Anna Badinová, Katarína Baranová, Matúš Benža, Adriána Ciešliková, Matej Čertík, Lenka Dzadiková, Štefan Fejko, Matej Feldbauer, Peter Hudák, Dagmar Inštitutoriová, Barbora Juríčková, Boris Kováč, Marian Lacko, Marcela Lenčesová, Miriam Martináková, Natália Novotná, Peter Pavlac, Silvia Svákusová, Eva Štofčíková, Eva Švingálová, Matej Vanoch, Alena Váradyová, Zuzana Varhaniková, Vladimír Štefko
Fotografie: Lukáš Bjaloň, Jakub Jančo, Zuzana Kohútová, Filip Lašut, Michal Lašut, Ondrej Medveď, Ivo Mičkal, Filip Pavlac, Beáta Seberíniová, Oľga Triaška Stefanovič, Maňo Štrauch, Ľuboš Šulov, Pavel Višňovský, Peter Zakuťanský, Miro Miklas
Jazyková úprava: Nadežda Sekelová, Katarína Vráblicová | Grafická úprava: Radoslava Lončíková
Tlač: Bittner print, s.r.o., Ivanská cesta 2C, 821 04 Bratislava, www.bittner-print.com
Registrácia: ISSN 0323 – 2883, EV 3055/ 09 | Fotografia na obálke: Peter Zakuťanský